

Datum

2021-07-27

Vår referens

Louise Lagerlund

Stadsjurist

louise.lagerlund@malmo.se

Tjänsteskrivelse

Remiss från Finansdepartementet - En väl fungerande ordning för val och beslutsfattande i kommuner och regioner (SOU 2021:16) STK-2021-684

Sammanfattning

Malmö stad har beretts tillfälle att yttra sig över utredningen En väl fungerande ordning för val och beslutsfattande i kommuner och regioner (SOU 2021:16). Det föreslås att kommunstyrelsen avger yttrande till Finansdepartementet i enlighet med upprättat förslag i ärendet.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen besluta

1. Kommunstyrelsen godkänner förslag till yttrande och skickar det till Finansdepartementet.

Beslutsunderlag

- Remiss från Finansdepartementet - En väl fungerande ordning för val och beslutsfattande i kommuner och regioner, SOU 2021:16
- En väl fungerande ordning för val och beslutsfattande i kommuner och regioner, SOU 2021:16
- Valnämnden beslut 210525 § 25
- Remissvar från valnämnden
- G-Tjänsteskrivelsen KSAU 210809 Remiss från finansdepartementet - En väl fungerande ordning för val och beslutsfattande i kommuner och regioner (SOU 2021:16)
- Förslag till yttrande

Beslutsplanering

Kommunstyrelsens arbetsutskott 2021-08-09

Kommunstyrelsen 2021-08-18

Beslutet skickas till

Finansdepartementet

Valnämnden

Ärendet

Malmö stad har beretts tillfälle att yttra sig över utredningen En väl fungerande ordning för val

och beslutsfattande i kommuner och regioner (SOU 2021:16).

Förslagen i huvuddrag

I utredningen föreslås sammanfattningsvis följande:

Automatiserat beslutsfattande

En automatiserad beslutsfunktion är en funktion som möjliggör att beslut kan fattas maskinellt utan att någon enskild befattningshavare på myndigheten tar någon aktiv del i själva beslutsfattandet i det enskilda fallet. En automatiserad beslutsfunktion innebär däremot inte något krav på någon specifik teknisk lösning.

Utredningen föreslår att det i kommunallagen (2017:725) införs bestämmelser som ger en möjlighet för kommuner och regioner att besluta att beslutanderätten i sådana ärenden som en nämnd i dag kan delegera till t.ex. anställda också ska kunna delegeras till en automatiserad beslutsfunktion. En förutsättning för att delegation ska kunna ske är att ett sådant beslutsfattande inte strider mot bestämmelser i annan lagstiftning och det är upp till den enskilda nämnden att, mot bakgrund av bl.a. gällande lagstiftning och nämndens verksamhetsområde, bedöma om och när det bedöms lämpligt att använda sig av automatiserat beslutsfattande. Ansvaret för det automatiserade beslutsfattandet ska ligga på respektive nämnd. Delegation till en automatiserad beslutsfunktion ska omfattas av samma regler som gäller för nuvarande delegationsmöjligheter.

Mot bakgrund av unionsrätten föreslås beslut i ärenden som överprövas genom laglighetsprövning, beslut i ärenden som inte kan överklagas och beslut i ärenden om upphandling inte omfattas av möjligheten till automatiserat beslutsfattande. Med utgångspunkt bl.a. i den rådande ordningen för fördelning av ärenden mellan fullmäktige och nämnderna, föreslås att automatisering endast ska kunna ske av beslut som fattas av nämnderna.

En ny lag om proportionella val i kommuner och regioner

Kommunfullmäktige väljer ledamöter i styrelser och nämnder. Ledamöterna väljs för sig och ersättarna för sig. Normalt har en valberedning ett förslag enligt en överenskommelse partierna emellan. Ledamöterna och ersättarna väljs då på det vanliga sättet med majoritetsval. När partierna förhandlar brukar de "snegla" på vilket resultat ett val enligt lag (1992:339) om proportionellt valsätt (LPV) skulle ge. Regelverket i LPV avser bl.a. att säkerställa representation från politiska minoriteter i styrelse och nämnder. Lagen har därför stor betydelse även vid majoritetsval. Om ett tillräckligt antal av ledamöterna begär det ska dock valet i stället förrättas enligt det förfarande som anges i LPV.

Enligt 2 § LPV ska ett val ske proportionellt om det begärs av minst så många väljande som motsvarar den kvot som man får om antalet närvarande ledamöter delas med det antal personer som valet avser, ökat med 1. Om kvoten blir ett brutet tal ska den avrundas till närmast högre hela tal. Om valet ska ske enligt LPV måste kommunfullmäktige följa de detaljerade regler för förfarandet som finns i lagen. Mot bakgrund av att flertalet av bestämmelserna härrör från en lag från 1913 som mer eller mindre okommenterat förts över till senare lagar, föreslår utredningen en helt ny lag om proportionella val i kommuner och regioner med en egen författningskommentar till stöd för lagens tillämpning.

Förslaget till ny lag innebär också vissa förtydliganden och förändringar:

- Det föreslås klargöras att en förutsättning för att ersättare och suppleanter ska kunna väljas proportionellt är att valet av ledamöter varit proportionellt.
- Ordningen mellan namnen inom en valsedelsgupp (t.ex. ett parti eller en kartell) ska fastställas på samma sätt som vid val inom riksdagen.
- En möjlighet till fyllnadsval avseende val till styrelse och nämnder som genomförts proportionellt föreslås. Om en ledamot i en nämnd som har valts proportionellt avgår under mandattiden inträder enligt nu gällande ordning en ersättare i enlighet med den ordning som har bestämts för ersättarnas tjänstgöring. Det kan få effekten att den avgångne ledamoten ersätts av någon från ett annat parti än det parti som den avgångne ledamoten företrädde. Det kan också leda till att ett parti blir utan representation i nämnden. För att förhindra en sådan ordning föreslår utredningen att det i 6 kap. 20 § kommunallagen, 19 kap. 7 § föräldrabalken samt 3 kap. 6 och 25 §§ i lagen (1979:411) om ändringar i Sveriges indelning i kommuner och regioner ska införas bestämmelser som gör det möjligt att ersätta en ledamot som valts proportionellt genom fyllnadsval. Vid fyllnadsvalen ska fullmäktige, så långt det är möjligt, säkerställa att representationen i en nämnd inte förändras. Detta kommer att medföra att en avgångne ledamot i normalfallet ersätts av någon från samma parti.

De kommunala jävsbestämmelserna

Det finns i dag vissa skillnader i regleringen av jävsgrunderna mellan kommunal och statlig sektor. Utredningen föreslår därför att bestämmelsen om jävsgrunderna i 6 kap. 28 § kommunallagen anpassas till lydelsen av motsvarande bestämmelse i förvaltningslagen (2017:900) för att uppnå en enhetlig reglering.

Överklagande av kommunala föreskrifter

Utredningen har identifierat en lag och två förordningar med särskilda bestämmelser om överklagande av kommunala normbeslut där det kan konstateras att bestämmelserna om överklagande är ofullständiga. Utredningen föreslår därför att förvaltningslagens bestämmelser om rätt att överklaga, hur ett beslut överklagas, överklagandetid samt myndigheternas handläggning av inkomna överklaganden ska tillämpas på de aktuella överklagandena av kommunala föreskrifter och att det i lagen om nämnder för vissa trafikfrågor, terrängkörningsförordningen (1975:1313) samt vägtrafikförordningen (1995:137) för den kommunala organisationen för räddningstjänst under utbildning och höjd beredskap införs bestämmelser om att de aktuella bestämmelserna i förvaltningslagen ska tillämpas. Överklagandetiden ska beräknas från dagen då beslutet senast tillkännagetts.

Ikraftträdande

Författningsändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2022. Vissa övergångsbestämmelser behövs bl.a. ska äldre bestämmelser tillämpas på val som hållits före ikraftträdandet.

Remissinstanser

Utredningen har remitterats till valnämnden som dock, mot bakgrund av att val inom kommunen ligger utanför deras verksamhetsområde, har avstått från att yttra sig.

Stadskontorets bedömning

Automatiserat beslutsfattande

Det bedöms som positivt att det införs en möjlighet för den kommunala förvaltningen att använda sig av automatiserat beslutsfattande på samma sätt som de statliga myndigheterna. Att få möjlighet att använda automatiserade beslut kan medföra en effektivare administration i form av frigjord tid och möjligheter att förbättra servicen till invånarna genom snabbare beslut.

Det förordas därför att kommunstyrelsen ställer sig bakom förslaget.

En ny lag om proportionella val i kommuner och regioner

I Malmö stad har LPV inte tillämpats fullt ut under överskådlig tid varför erfarenheterna av förfarandet i lagen är begränsade. Val av ledamöter och ersättare sker som regel med majoritetsval. Det framstår dock som välkommet att en helt ny lag om proportionella val i kommuner och regioner med en egen författningskommentar till stöd för lagens tillämpning införs för att underlätta hanteringen för framtiden. Förslaget till ny lag innehåller även vissa förtydliganden och förändringar som bedöms fylla sitt syfte och vara angelägna.

Det förordas därför att kommunstyrelsen ställer sig bakom förslaget.

De kommunala jävsbestämmelserna

Så som det anges i utredningens direktiv, är bestämmelserna om jäv centrala för medborgarnas tillit till förvaltningen och en viktig garant mot korruption och för ett rättssäkert beslutsfattande. De skillnader som idag finns mellan regleringen i 16 § förvaltningslagen och 6 kap. 28 § kommunallagen beträffande jäv är inte sakligt motiverade och riskerar att leda till att en jävsituation skulle kunna vara tillåten i kommunal förvaltning men otillåten i den statliga. Utformningen av bestämmelserna om parts- och intressejäv innebär exempelvis att förutsättningarna för att någon ska anses jävig på dessa grunder kommer att vara uppfyllda oftare enligt förvaltningslagen än kommunallagen. Detta gynnar inte allmänhetens tilltro till förvaltningen. Det förordas därför att kommunstyrelsen ställer sig bakom att jävsgrunderna i 6 kap. 28 § kommunallagen anpassas till lydelsen av motsvarande bestämmelse i förvaltningslagen för att uppnå en enhetlig reglering.

Kommunallagen innehåller två undantag från när jäv ska anses uppstå som är särskilt anpassade till de kommunala förhållandena. Enligt 6 kap. 31 § första stycket kommunallagen ska den som handlägger ett ärende hos en nämnd som berör ett aktiebolag där kommunen eller regionen äger minst hälften av aktierna eller en stiftelse där kommunen eller regionen utser minst hälften av styrelseledamöterna, inte anses jävig enligt 6 kap. 28 § 2 (ställföreträdarjäv) eller 6 kap. 28 § 5 (delikatessjäv) enbart på grund av att han eller hon är ställföreträdare för bolaget eller stiftelsen eller på något annat sätt är knuten dit. Detta gäller dock inte när en nämnd handlägger ärenden som avser myndighetsutövning mot enskilda. Vidare anges i andra stycket i 6 kap. 28 § kommunallagen att den som handlägger ett ärende hos en nämnd inte heller ska anses jävig enligt 6 kap. 28 § 5 (delikatessjäv) enbart på grund av att han eller hon tidigare har deltagit i handläggningen av ärendet hos en annan nämnd. Det förordas att kommunstyrelsen instämmer i utredningens konstaterande om att dessa undantag från jäv är sakligt motiverade utifrån kommunala förhållanden och att det således är angeläget att de behålls. Detsamma gäller regleringen i 6 kap. 32 § kommunallagen om att ett beslut om jäv endast kan överklagas i samband med överklagande av det beslut genom vilket nämnden avgör ärendet. En annan ordning medför en risk för att effektiviteten i den kommunala verksamheten påverkas genom att ärendets handläggning fördröjs av en separat prövning av jävsfrågor.

Överklagande av kommunala föreskrifter

Det förordas att kommunstyrelsen ställer sig bakom de föreslagna förändringarna då nuvarande reglering är otillfredsställande ur ett rättssäkerhetsperspektiv.

Ansvariga

Jonas Rosenkvist Avdelningschef
Magdalena Bondeson Sektionschef
Andreas Norbrant Stadsdirektör